

Краят на света се отлагаⁱ

Красен Станчевⁱⁱ

В противовес на аргументите, с които се подготвяше и започна срещата за промените в климата в Копенхаген, нищо чудно настроението да се смени и да се окаже, че климатичната катастрофа не е толкова близка, ако изобщо се задава на хоризонта.

Предчувствието за апокалипсис

Ексхатологичното настроение е основата на целия Копенхагенски процес.ⁱⁱⁱ То обаче най-ярко се прояви в понеделник, когато 56 всекидневника от 45 страни едновременно разпространиха следното послание на 20 езика.^{iv}

Научните обоснования били сложни, но фактите били ясни^v: трябва се ограничени покачването на температурата до 2 градуса по Целзий; ако това не се случи до 50 години, 3-4-градусово затопляне ще „поизпържи“ цели континенти, обръщайки „селскостопанските земи в пустини“; половината от всички животински и растителни могат да изчезнат; „милиони ще напуснат местата, в които живеят“ и „цели страни и народи ще потънат в океана“. Накъсо: промените в климата, ще „подложат на опустошителни въздействия нашата планета, а с това и нашето благоденствие и сигурност“.

Ако науката по въпроса е сложна, то икономиката е още по-сложна. В отговор на паниката, около 100 икономиста от Гражданската коалиция по повод измененията в климата^{vi} вчера изпратиха писмо до съответните всекидневници, в което между другото се посочва следното. Липсата благосъстояние е причина за проблемите, на политическите водачи – особено на тези от развиващите се страни - им е удобно сега да обвиняват климата и развитите страни за всички беди, затова „политическите брокери, събрали се в Копенхаген, трябва да се съсредоточат върху политики, които засилват приспособимостта към климата и в същото време създават благосъстояние чрез икономически растеж, демокрация, свобода на търговията и собствеността“.^{vii}

Някои събития, факти, закономерности

Както показва едно неотдавнашно изследване на колегата Барун Митра от Дели, между 1992 и 2005 г. енергийната интензивност на индийската икономика, т.е. използването на енергия за производството на единица БВП, се е подобрила с около 52%, от 1 281 кг петролен еквивалент за 1 000 щатски долара БВП през 1992 г. необходимото количество енергия е паднало на 618 кг петролен еквивалент през 2005 г. За същия период въглеродната интензивност на индийската икономика се е понижила с около 45%^{viii}. Подобни процеси се развиват в Китай, другите развиващи се страни и в страните от нова Европа. Сметките са известни на специалистите, но не се популяризират. В тях няма предчувствие за края на света и новината е скучна: около една трета от световната икономика подобрява своята енергийна ефективност и намалява замърсяванията без да се прави нищо, просто „business as usual“. На фона на Индия целта предлаганото споразумение от Копенхаген – намаляване на емисиите с около 20-25-30% - изглежда даже скромно.

Нека за момент предположим, че предчувствието за край на света поради безпардонно спрямо атмосферата са наистина основателни.

Това предположение обаче не отменя факта, че земната атмосфера почти изцяло зависи от слънцето. В допълнение: не е известно дали други независещи от човека събития, например изригване на вулкани, няма да изместят по-нататък края на света.

Ако трябва да се предприемат някакви бързи стопански решения, теоретически е ясно, че увеличаването на данъците, да речем, въвеждането на „въглероден данък“ е по-сигурно средство. Но такъв ход не е неприложим по политически причини: от него се вижда че доходът ще намалее, съответно ще се увеличи бедността, а и е трудно да се проследи, дали отделните страни спазват възможното споразумение за въвеждане на въглероден данък. Затова от конференцията в Рио де Жанейро през 1992 и според протокола от Киото (1997 г.), се отдава предпочитание на търговията с права за замърсяване. Основните достойнства на този подход са, че е неразбираем за избирателите, мнозинството го смята за пазарен (макар и да не е) и не вижда, че той също отнема доход.

В САЩ разбират от сметки и са стигнали до извода, че намаляването на емисиите от въглероден двуокис ще доведат до загуба на БВП от 7 трилиона щатски долара до 2009 г., т.е. над 600 милиарда на година (годи-долу по един „план Полсън“), разходите за енергия ще нараснат 30% и в средносрочен план загубата на работни места би била 800 хиляди.

Тъй или иначе, дори ексхатологично настроените вярват, че катаклизмите ще настъпят не по-рано от втората половина на XXI век. За такъв период е трудно да се пресметнат ползи и разходи от едно или друго решение – всичко зависи от отправните допускания. Защитниците на идеята „правителствата да предприемат радикални мерки“ всъщност призовават за решения, които трябва да бъдат взети с условията на неопределеност и информационен недостиг. Предполага се, че правителствата хем знаят, хем не грешат, макар опитът да показва, че те постъпват правилно едва след като са опитали всички други варианти. Често се сравняват слонове с четки за зъби. В тази неясна среда все пак изглежда, че средната стойност на разходите за намаляването емисиите (2,3% от БВП) според бюджетното управление на конгреса на САЩ ще бъде по-висока от най-лошия сценарий за негативни ефекти от глобалното затопляне - 1,9% от БВП, а тези ефекти може би ще настъпят след 2050 г.^{ix}

Ползите от отлагането на решение

Очевидно е, че в условия на криза е неразумно да се намаляват разполагаемите доходи и възможностите за създаване на доход, който по-безболезнено може да се използва за решаване на същите проблеми след определено време, след едно поколение.^x

Според едно изследване на *Ситигруп* от преди три седмици, през следващите десет години енергетиките на петте най-големи страни от ЕС ще трябва изразходват 800 милиарда евро за обновяване на производствените мощности, от тях около 30% са следствие на въведените изисквания за предотвратяване на климатичните промени. За целия Съюз разходите са около 1 трилион евро.

Между другото икономическите кризи са основен фактор в опазването а околната среда през последните 20 години. Колегата Карло Станяро от Института Бруно Леони в Рим отбеляза преди време, че благодарение само на последната криза ЕС ще съкрати своите емисии на парникови газове с 8 на сто. Както посочва Карло е една кореспонденция на спомената Гражданска коалиция:

„това ще рече, че ако искаш бързо да съкратиш емисиите, трябва да жертваш икономическия растеж... В дългосрочен план този подход е вреден не само от икономическа гледна точка, но и за опазването на околната среда: по-ниският растеж означава по-малко иновации, по малко чисти технологии... Подкрепяните от ЕС политики не водят до устойчиво развитие, а до стагнация на икономиката.”

Вероятно подобни кризи ще се случат поне три-четири пъти до средата на века и преди предполагаемия топлинен апокалипсис. Ако изобщо той настъпва поради човешка дейност, кризите ще го отложат във времето и „проблемът” ще бъде „решен” от само себе си и без изригване на вулкани. Засега обаче е очевидно, че разходите за съобразяване с климатичните идеи на европейските политици са сравними с (и са част от) разходите за съобразяване със законодателството на ЕС – около 1,3 трилиона евро за последните десет години.

Протакането е добро и от общо-икономическо гледище: изчерпването на ресурсите, доколкото го има, ще доведе до покачване на цените и с това ще направи търсенето на алтернативни енергийни ресурси. Това се наблюдаваше доста отчетливо в периода 2001-2008 г., когато при цена от 146-147 щатски долара за барел петрол тип „брент” стана изгодно използването на биогорива и плановите за строителство на атомни централи бяха донякъде възродени именно това стечение на обстоятелствата. (Но за сметка на това ядреното гориво поскъпна поне 3,5 пъти, а разходите за строителство на атомни централи и рисковете за сигурността при масово обогатяване на уран поставиха на дневен ред решаването на нови предизвикателства.)

Примерът с Индия – където от 1992 г. почти няма специална политика по ограничаване на емисиите на парникови газове – доказва за пореден път, че изборът в икономиката рядко е от типа „или-или”, а обикновено става дума за „малко повече” от едно или друго, че конкуренцията и готовността (т.е. и възможността, и желанието) да се плаща за по-добър живот вършат работа сами по себе си по повод намаляването на емисиите. Както отбелязва Барун Митра, декарбонизацията на енергетиката протича вече 400 години, преминавайки от горене на дърво към въглища, петрол, атом, използване на слънце и вятър, където е стопански изгодно, и пр.

ⁱ Съкратен вариант е публикуван за първи път във в-к Дневник на 10 декември т.г., там статията е прочетена от около 4 000 души само в Интернет страницата на вестника. При съкращаването авторът е допуснал една досадна грешка (вследствие на политиката на САЩ за ограничаване на емисиите на парникови газове разходите за енергия ще се увеличат с 30 на сто през следващите 10 години, а не с 3%, както е посочено във вестника погрешно), но авторът се е извинил на читателите.

ⁱⁱ Красен Станчев е управител на КС2 ЕООД и председател на Управителния съвет на ИПИ.

ⁱⁱⁱ Самата среща на върха в Копенхаген е доста скъпо събитие, което най-вероятно няма да постигне целите си (виж по този повод и бел. VII), но ще струва доста на данъкоплатците; сметките са направени от британския Съюз на данъкоплатците, вж.: <http://www.taxpayersalliance.com/costofcopenhagen.pdf>

^{iv} Вж, например: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/dec/06/copenhagen-editorial>

^v Част от сложността произтича от факта, че самите изследвания служат на определени цели, сред тях и личният интерес на учени и политици от нарастващата истерия по повод глобалното затопляне и катастрофалните последици от него. Вероятно авторите на общата редакционна статия са имали предвид неотдаващите разкрития по този повод, вж. фактите статията на Джеймс Делинглоул „Климат-гейт:

последният пирон в ковчега на идеята за „антропогенните причини на глобалното затопляне”, публикувана във в-к Дейли Телеграф от 20 ноември т.г.:

<http://blogs.telegraph.co.uk/news/jamesdelingpole/100017393/climategate-the-final-nail-in-the-coffin-of-anthropogenic-global-warming>

^{vi} Търси: “Civil Society Coalition on Climate Change”

^{vii} В подобен смисъл преди три седмици се изказа и бившият (за периода 1983 – 1989 г.) министър на финансите на Великобритания Лорд Лоусън, вж.:

http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article6927598.ece

^{viii} Вж. неговата статия „Намаляване на въглеродните емисии: ползите от икономически реформи”, достъпна на: <http://www.challengingclimate.org/story.aspx?id=2873&pubid=2792>, ИПИ ще преведе тази статия на български и ще я публикува в следващия брой на този бюлетин.

^{ix} Вж.: подробен анализ на тези данни в статията на Робърт Мърфи „Ползите от протакането: икономика на гео-инженерството”, публикувана в Кратката енциклопедия по икономика на 7 декември т.г. (<http://www.econlib.org/library/Columns/y2009/Murphygeoengineering.html>), посочите в тази статия източници също дават добра представа за икономическия подход към проблема за глобалното затопляне.

^xВж. как подобни ефекти се развиват чрез ограничаване на търговията в:

<http://www.scribd.com/doc/21069170/A-Harsh-Climate-for-Trade-How-Climate-Change-Proposals-Threaten-Global-Commerce-Cato-Trade-Policy-Analysis-No-41> и/или http://www.cato.org/pub_display.php?pub_id=10313.